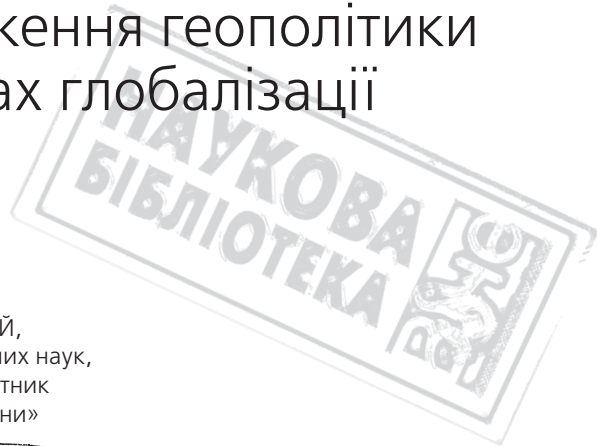

Концептуальні засади дослідження геополітики в умовах глобалізації

Ігор ВЕТРИНСЬКИЙ,
кандидат політичних наук,
науковий співробітник
ДУ «ІВІ НАН України»

6

Геополітика належить до складних для визначення та вельми дискусійних понять насамперед тому, що охоплює дуже широкий спектр наукових галузей, які становлять її предметне поле. Існує кількасот визначень геополітики, проте жодне з них не можна вважати вичерпним та самодостатнім. Метою статті є спроба узагальнення та аналізу підходів до визначення та концептуалізації геополітики, передовсім відповідно до її теоретичного наповнення та практичного функціоналу. На сучасному етапі геополітика існує в декількох формах чи вимірах: у теоретичній, ідеологічній та практичній, кожна з яких має свої особливості та визначальні характеристики.

Ключові слова: геополітика, геостратегія, імперіалізм, глобалізація, велика стратегія.

Концептуальные основы исследования геополитики в условиях глобализации

Игорь ВЕТРИНСКИЙ, кандидат политических наук, научный сотрудник
ГУ «ИВИ НАН Украины»

Геополитика относится к сложным для определения и весьма дискуссионным понятиям в первую очередь потому, что охватывает очень широкий спектр научных сфер, которые составляют ее предметное поле. Существует несколько сотен определений геополитики, однако ни одно из них нельзя назвать исчерпывающим. Целью статьи является попытка обобщения и анализа подходов к определению и концептуализации геополитики, в первую очередь в соответствии с ее теоретическим наполнением и практическим функционалом. На современном этапе геополитика существует в нескольких формах или измерениях: в теоретической, идеологической и практической, каждая из которых имеет свои особенности и определяющие характеристики.

Ключевые слова: геополитика, геостратегия, империализм, глобализация, большая стратегия.

Conceptual Bases of Geopolitics Research in Conditions of Globalization

Ihor VETRYNSKIY, Candidate of Political Sciences, Researcher of State University
'IVI NAS of Ukraine'

Geopolitics is regarded to belong to difficult to define and rather controversial concepts in the first place because it covers a very wide range of scientific fields that constitute its subject matter. There are several hundred definitions of geopolitics, but none of them is considered to be exhaustive and self-sufficient. The article is an attempt of generalization and analysis of approaches to the definition and conceptualization of geopolitics, especially under its theoretical content and practical functionality. At present geopolitics exists in several forms or dimensions: the theoretical, ideological and practical, each of which has its own particularities and defining features.

Keywords: Geopolitics, geostrategy, imperialism, globalization, big strategy.

Завершення чверть століття тому холодної війни, колапс СРСР та розпад біполярної системи міжнародних відносин зумовили глобальні геополітичні трансформації й актуалізували питання побудови нового світового порядку. Багато дослідників неодноразово наголошували,

що розвиток системи міжнародних інститутів та процеси глобалізації неодмінно спонукають більшість держав світу до переорієнтації з класичної парадигми балансу сил на конструктивно-інтеграційну модель відносин на міжнародній арені. Проте істотна неоднорідність економічного

розвитку різних регіонів світу, а також принципова різниця основних орієнтирів політичної культури поставили на межу провалу ідеалістичний сценарій побудови нового світового порядку. Російська агресія проти України, якій передувала анексія частини української території – півострова Крим, остаточно поховала надії на відхід від використання військової сили як інструменту для досягнення політичних цілей у відносинах між державами. Російсько-українська криза має величезне значення передусім тому, що, по-перше, обидві держави мають великий військово-мобілізаційний потенціал і відкрите протистояння може призвести до масштабної, затяжної та кровопролитної війни в центрі Європи; по-друге, з огляду на те, що передумовами російської агресії стали українські внутрішньополітичні трансформації, які призвели до зміни зовнішньополітичного курсу держави, зумовивши її остаточну відмову від євразійської інтеграції на користь євроатлантичної, можна казати про повернення РФ до політики «протистояння Заходу», особливо в регіоні, який вона традиційно вважає зоною своїх «особливих інтересів». Специфіка згаданих подій переконливо демонструє, що проблематика політичного реалізму та класичної геополітики аж ніяк не втратила актуальності в сучасному світі. Разом з тим в експертному середовищі досі немає єдиного погляду на те, чим власне є геополітика. Одні вважають її науковою дисципліною, другі – певним різновидом ідеології, треті – частиною військової стратегії.

Метою статті є спроба узагальнення та аналізу підходів до визначення та концептуалізації геополітики, й передовсім відповідно до її теоретичного наповнення та практичного функціоналу.

Геополітика є складним для визначення та вельми дискусійним поняттям насамперед тому, що охоплює дуже широкий спектр наукових сфер, які становлять її предметне поле. Існує кілька сот визначень геополітики, проте жодне з них не можна вважати вичерпним та самодостатнім. У цій статті ми не маємо на меті віднайти нове визначення геополітики, скоріше прагнемо розібратися в сутності цього поняття – зрозуміти його природу та виокремити визначальні риси.

На сучасному етапі геополітика існує в декількох формах чи вимірах: у теоретичній формі – як галузь політичної науки, універсальний метод аналізу місця й ролі держави на міжнародній арені, з урахуванням низки чинників: географічних, економічних, демографічних, військових тощо. Також це метод аналізу специфіки міжнародно-політичних процесів, пов'язаних із набуттям й утриманням контролю за простором/територіями. В ідеологічній формі геополітика є інструментом впливу на громадську думку чи маніпуляції нею. Такий підхід передбачає застосування певних понять чи категорій геополітики в науково-популярній, публіцистичній, медійній сферах з метою підвищення підтримки урядового політичного курсу. Ще однією формою є практична геополітика – процес реалізації чи досягнення геополітичних цілей, що передбачає використання базових орієнтирів геополітики під час формування зовнішньополітичної стратегії. Це конкретна діяльність, спрямована на реалізацію відповідної (геополітичної) стратегії, яка здійснюється керівництвом держави, органами зовнішніх зносин, зовнішньополітичними відомствами, дипломатами, армією й флотом.

Сучасні геополітичні розробки нерозривно пов'язані з «класичною геополітикою» Ратцеля, Челлена, Мехена та інших батьків-засновників, оскільки саме вона стала концептуальним фундаментом для більшості подальших досліджень. Згадані автори започаткували низку новаторських підходів у галузі політичних та соціальних наук, сукупність яких пізніше стали розглядати в рамках одного наукового напрямку – геополітики. Так, німецький географ Ф. Ратцель перший почав розглядати державу як «живий організм», мотивуючи такий підхід, зокрема, тим,

що будь-яка держава є сукупністю людей, які проживають на її території, тож «особливі закони поширення людини, визначають також і поширення її держав» [1]. Визначальним чинником для специфіки існування й розвитку держави автор називає її територію, наголошуючи на особливому зв'язку населення зі «своєю землею», на якій воно проживає. У певному сенсі дослідження Ратцеля є результатом синтезу підходів, притаманних географії, соціології та політології. Автор терміна «геополітика» шведський учений Р. Челлен, на якого справили велике враження дослідження Ратцеля, не просто підкреслює зв'язок між землею та народом, а й аналізує державу з точки зору специфіки її панування/контролю над певним простором. У своїй найвідомішій праці «Держава як форма життя» він зазначив: «Геополітика є вченням про державу як географічний організм або явище в просторі, про державу як землю, територію чи область, точніше – як про територіальне панування» [2, с. 94]. Звичайно, реальний контроль будь-якої території можливий лише за умови спроможності захистити свої володіння, насамперед військовим шляхом. Ураховуючи, що праця Р. Челлена побачила світ на початку ХХ сторіччя, зрозуміло, що в ній йдеться передусім про військове панування, що дуже важливо для розуміння сутності геополітики. Інші батьки-засновники геополітики А. Мехен та Х. Маккіндер у своїх дослідженнях аргументували шляхи досягнення й стратегічну цінність контролю над тими чи тими територіями. Американський адмірал А. Мехен у своїх творах послідовно доводив важливість наявності сильного військового флоту для здобуття та утримання контролю над простором. Найперше це стосується «острівних держав», до яких належать і США. Розглядаючи морський простір як «шлях», а не перешкоду, автор вважав його опанування першою і необхідною сходинкою до набуття контролю над заморськими землями. Мехен цілком слушно зауважував: «Якщо держава розташована так, що вона не змушена захищати себе з боку суші або намагатися розширювати власну територію шляхом сухопутних дій... Вона має перевагу щодо країни, один із кордонів якої є континентальним» [3]. Англійський географ і політик Х. Маккіндер аргументував виняткову цінність певного «осьового регіону» – частини євразійського суходолу – для досягнення глобальної стратегічної переваги: «З планетарної точки зору, в центрі світу лежить Євразійський континент, а в його центрі – серце світу, «хартленд» (heartland). Хартленд – це зосередження континентальних мас Євразії. Це найсприятливіший географічний плацдарм для контролю над усім світом» [4]. Ще одним напрямом досліджень Маккіндера було вивчення залежності історичних подій від впливу географічних чинників. Тобто географія визнавалася ним як «вісь» для подій історичного значення.

Наведені теорії є концептуальними «опорними стовпами» класичної геополітики, яка, своєю чергою, є фундаментом для подальших досліджень. Можна констатувати, що наріжним для всіх розробок є питання військового контролю над територіями, які мають стратегічне значення. Подібний підхід є цілком зрозумілим з огляду на специфіку епохи виникнення геополітики – кінець ХІХ – початок ХХ століття. Цей період називають «добою імперіалізму» – часом, коли великі колоніальні держави боролися між собою за право контролю над тими чи іншими територіями та зовнішніми ринками. Враховуючи відсутність будь-яких глобальних інструментів підтримання міжнародної безпеки, світ у ті часи являв собою «поле бою», де панувала постійна загроза територіальній цілісності держави, а максимум шансів вижити та посісти поважне місце у світовій ієрархії мав найсильніший у військовому плані. Таким чином, у геополітиці втілені певні доктринально-теоретичні аспекти імперіалізму – специфічного загальнополітичного середовища того часу. Зокрема, переважна більшість класиків геополітики розглядали те-

риторіальну експансію як об'єктивну умову міжнародних відносин, пояснюючи це природним «ростом організму держави», що потребує розширення її фізичних кордонів. Головним ідеологом концепції «життєвого простору» вважається К. Хаусхофер, німецький дослідник, чиім прихильником був А. Гітлер. Хаусхофер вважав, що історія людства – це боротьба за життєвий простір і застосування сили в цій боротьбі цілком доцільне й законне [4]. Тож ми знову повертаємося до головного об'єкта геополітики, яким є земля, територія, яку можна захопити та використовувати у власних економічних, соціальних, військово-стратегічних та інших цілях. Оскільки, як ми вже наголосували, ані захоплення, ані повноцінний контроль над територією не можливі за відсутності відповідних військових потенцій, цілком закономірно, що геополітика тісно пов'язана з військово-стратегічною сферою.

Ми узагальнено розглянули ідейні витoki та соціокультурні передумови геополітики, однак не знайшли відповіді на запитання: чим власне є геополітика? Слід наголосити, що серед дослідників досі немає консенсусу з цього приводу. З одного боку, геополітику вивчають у навчальних закладах, про неї видають підручники й монографії, з другого – існує досить популярна теза про те, що її не можна вважати цілком сформованою науковою дисципліною. Так, на думку А. Кортунова, геополітику «підвела слабкість емпіричної бази й хиткість методологічних основ» [5]. Разом із тим він наголосує, що «геополітика виступила чинником, що спонукав до розвитку суспільних наук, як одна з перших спроб міждисциплінарного синтезу (географії, історії, економіки й теорії міжнародних відносин)» [5]. Ми погоджуємося з автором: згаданий синтетичний міждисциплінарний підхід, який полягає у визначенні й урахуванні багатьох чинників, став унікальним методом аналізу та визначення міжнародно-політичного становища держави, його об'єктивних переваг та недоліків, а також наявних загроз національній безпеці.

Як зауважує В. Дергачов, «на відміну від політичної географії, геополітика потребує знань на стику географії, історії, економіки, етнології та інших наук, необхідних професіональному аналітику не лише для кваліфікованого аналізу просторових явищ, а й для розробки прогнозів, сценаріїв і тенденцій розвитку подій і можливих стратегій. При цьому дослідник повинен мати, як свідчать класики геополітики, високу загальноосвітню культуру, а головне – бути генератором нових ідей» [6]. Заразом важко не погодитися, що таке розмаїття підходів і методів вилучення геополітики дещо «розмиває» її предмет, ускладнюючи цим процес формування відповідної наукової дисципліни.

Більшість дослідників традиційно розрізняють наукову (чи формальну), а також практичну (чи прикладну) геополітику. Перша існує у формі наукових концепцій та теорій, призначених визначити та сформулювати орієнтири, цілі та задачі, обґрунтувати доцільність тих чи тих кроків держави на шляху досягнення стратегічної переваги – регіональної чи глобальної. Водночас практична чи прикладна геополітика є насамперед конкретним процесом досягнення геополітичних цілей. Він також враховує засади та орієнтири геополітики, використовує відповідні рекомендації та положення у практичному функціонуванні держави, її взаємодії з іншими державами на міжнародній арені, побудові зовнішньополітичних стратегій. Прикладну геополітику також називають геостратегією. З. Бжезінський визначає геостратегію як «стратегічне управління геополітичними інтересами» [7, с. 13]. Однак, мабуть, найпоширенішим є використання геополітики в ідеологічних цілях, і такий підхід цілком заслуговує на те, щоби бути виділений окремо серед різних форм існування геополітики. Особливо з огляду на глобальний процес інформатизації та його роль у суспільно-політичному житті.

Аналізуючи термін «геополітика», можна констатувати його дуалістичну природу: так, префікс «гео-» вказує, що центральним об'єктом уваги є земля, ландшафт, територія, себто географічні чинники. Зокрема, тому гео-

політику повсякчас методологічно пов'язують із політичною географією, що не зовсім доречно, оскільки, маючи спільне коріння, згодом шляхи цих двох наукових напрямів розійшлися – політична географія в процесі розвитку й уточнення предметного поля стала складовою суспільно-економічної географії, тоді як геополітика продовжує трансформацію та боротьбу за набуття усталених методологічних і теоретичних обрисів. Друга частина терміна – «-політика» – вказує на динамічний, дієвий характер явища, оскільки політика є саме специфічною суспільною діяльністю, спрямованою на набуття й утримання влади. Таким чином, попри те, що географічні чинники виступають засадничими детермінантами геополітики, в центрі її уваги перебувають насамперед можливості їх використання з метою реалізації національних інтересів конкретної політичної одиниці (держави, державного утворення) передусім у галузі національної безпеки.

Враховуючи все згадане, а також повертаючись до головних мотивів класичних концепцій геополітики, її можна охарактеризувати як синтетичне вчення про шляхи та засоби набуття військово-стратегічного контролю над певною територією. Поява класичної геополітики стала результатом синтетичного підходу до традиційних наукових напрямів, її передувало прагнення батьків-засновників узагальнити та поєднати різні підходи до вивчення держави й суспільства з метою визначення та систематизації закономірностей їх функціонування.

Як ми вже зауважили, на сьогодні геополітику можна розглядати принаймні з трьох позицій: ідеологічної (медійної), наукової та військово-стратегічної. Використання терміна «геополітика» в ідеологічних чи PR-цілях – справа не нова, а бурхливий розвиток інформаційних технологій та настання «цифрової ери» лише посилили цю тенденцію. Розмаїття визначень та підходів до тлумачення геополітики робить її дуже зручним інструментом для маніпуляції громадською думкою, оскільки практично все, що стосується міжнародно-політичної сфери, можна одягнути в геополітичні «шати» й висвітлити під вигідним кутом. Як наслідок, «геополітична риторика» стала звичним елементом телевізійних шоу чи радіопередач. Одночасно ця тематика набуває популярності в публіцистичній сфері. У науковому вимірі геополітика посіла поважне й цілком законне місце в системі політичних наук. Щоправда, в цьому контексті згаданий предметний плюралізм відіграє негативну роль, оскільки не сприяє методологічній спорідненості наукових пошуків і дещо розпорошує зусилля дослідників. Однак, як ми вже зазначали, унікальність геополітичного підходу – в його синтетичній та узагальнювальній природі, що зумовлює велику науково-практичну цінність результатів відповідних досліджень. У військово-стратегічному плані ми можемо говорити насамперед про прикладну геополітику чи геостратегію, тобто конкретні дії держави задля досягнення бажаних цілей, а також про застосування геополітичних досліджень на рівні військово-стратегічного планування. Сутність великої чи найвищої стратегії полягає в координації й спрямуванні всіх ресурсів держави чи групи держав на досягнення політичної цілі війни. На відміну від військової стратегії, що опікується питаннями, які пов'язані з війною, велика стратегія займається питаннями і війни, і подальшого миру [8]. Саме геополітичні інтереси й орієнтири, викладені у відповідних наукових розробках, покликані стати базисом під час визначення політичних цілей держави й формування її великої стратегії.

Застосування геополітики у військово-стратегічній сфері від самого початку було головним сенсом її появи й подальшого розвитку. Це зумовило надзвичайну «практичність» підходу батьків-засновників до побудови своїх теорій. Під час планування оборони чи нападу особливості географічного ландшафту відіграють чи не вирішальну роль, оскільки можуть бути як нездоланною перепорою для ворога, так і забезпечувати оптимальний плацдарм. Тому детальний аналіз особливостей природного рельєфу з урахуванням економічних, військових, демографіч-

них, транспортних та інших мобілізаційних можливостей держави стає основою синтетичного підходу, притаманного геополітичним теоріям. Яскравими прикладами є роботи А. Мехена і Х. Маккіндера, в яких поєднано елементи історії, географії та військової стратегії. Останній, зокрема, наголошував, що «справжній баланс політичної могутності в кожний конкретний момент часу, безумовно, є, з одного боку, результатом географічних, а також економічних і стратегічних умов, а з другого – відносної чисельності, мужності, оснащеності й організації народів-конкурентів. Якщо точно підрахувати все це, ми зможемо з'ясувати різницю, не вдаючись до зброї» [9].

Батьки-засновники геополітики під час побудови своїх концепцій оперували тими засадами й можливостями, які були доступні в їхню епоху. Так, зважаючи на незрівнянно менші та слабші транспортні можливості (насамперед це стосується характеристик та якостей наявних транспортних засобів), географічні чинники (до яких передусім належать природні перепони: пустеля, гірський хребет, океан тощо) ставали однією з визначальних засад для побудови військових, економічних та оборонних стратегій. Зокрема, в найвідомішій роботі Х. Маккіндера «Географічна вісь історії» автор дуже докладно аналізує історію міграційних та демографічних процесів та природні засади державотворення більшості народів Євразійського континенту, приділяючи особливу увагу саме географічним чинникам, які могли слугувати або мотивувальним, або ж, навпаки, стримувальним фактором у зазначених процесах. Технічний прогрес вносить корективи в класичні концепції контролю над простором, деякі явлення поступово втрачають актуальність із винайденням та поширенням цивільної та військової авіації, що зробила світ тривимірним. Також важливу роль в цьому контексті відіграють підводні флоти, супутникові системи зв'язку та спостереження, ядерна зброя та засоби її доставки.

Паралельно зі зміною інструментів трансформуються й цілі та стратегічні концепції провідних геополітичних гравців. Концепцію світового панування змінює доктрина глобального лідерства. Як зауважує З. Бжезинський, «лідерство передбачає визначення лідером того напрямку, який дозволяє мобілізувати інших. Влада заради самої влади, домінування заради увіковичування цього домінування не можуть привести до сталого успіху. Домінування саме по собі веде до глухого кута. У підсумку воно мобілізує опозицію, тоді як його зверхність породжує самообман й історичну сліпоту» [10, с. 273]. Такий підхід є досить новим, він демонструє відхід від класичних геополітичних концепцій, які здебільшого оперують категоріями сили й панування. Світ дуже швидко змінюється, й класичні геополітичні підходи не діють в умовах глобалізації. Нарощення військового потенціалу та розширення підконтрольних територій не підвищують можливості держави в досягненні політичних, а головне, економічних цілей. Найяскравіше це продемонструвала фактична поразка стратегії США щодо Іраку: замість швидкої та переконливої перемоги вони одержали економічний і безпековий тягар на багато років. З. Бжезинський наголошує, що «необхідне глобальне лідерство може бути напрацьоване лише в результаті свідомих, стратегічно осмислених й інтелектуальних зусиль, що потребують великих інтелектуальних затрат» [10, с. 274]. Серед основних критеріїв лідерства виділяють такі: 1) військова сила; 2) науково-технічний потенціал; 3) виробничо-економічний потенціал; 4) організаційний ресурс; 5) сукупний креативний ресурс (потенціал виробництва затребуваних життям культурних, ідейних, наукових та інших інновацій) [11, с. 163]. На думку А. Богатурова, «згідно з ліберальними уявленнями, функція лідера полягає в його здатності нести відповідальність за формування світового порядку, відповідно сприяючи чи перешкоджаючи загальній гармонії міжнародних відносин. Своєю чергою, з позицій політичного реалізму лідерство розглядається як здатність нав'язати свій інтерес як інтерес груповий (загальносвітовий, регіональний)» [11, с. 159]. Іншим чином, мета полягає не в заміні одного терміна на ін-

ший, а в необхідності переорієнтації системи поглядів на природу та структуру світового порядку.

У сучасних умовах епохи глобалізації, яка характеризується поглибленням інтеграційних процесів та підвищенням взаємозалежності у відносинах між державами, класична геополітика є анахронізмом. Використання відповідних категорій та підходів як основного орієнтира для побудови зовнішньої політики значно знижує її ефективність. Міжнародні відносини перетворилися на багатовимірну глобальну мережу економічних та соціально-політичних взаємозв'язків між державами, що має тенденцію до постійного поширення й «ущільнення», перетворюючи міжнародну систему на складний механізм, ускладнений появою нових акторів і відсутністю глобального контролю. Чинник міжнародного тероризму нівелює класичні уявлення про військову могутність: яскравим прикладом стали атаки на США в 2001 році. Типові для класичної геополітики «еґоїстичні» концепції домінування поступово змінюються на конструктивніший та відповідальніший підхід глобального лідерства.

Проте все зазначене не означає, що з геополітикою слід розпрощатися й назавжди відмовитися від її інструментарію та понятійного апарату. Оскільки далеко не всі держави прагнуть відмовитися від класичних уявлень про сфери впливу та право сили в міжнародних відносинах, схоже, що дослідження геополітичної проблематики ще довго залишатиметься на порядку денному. Теоретична геополітика є дуже доцільним інструментом аналізу актуальних міжнародно-політичних процесів, особливо з огляду на тенденції відродження й збереження цілей і засобів практичної геополітики в стратегіях деяких держав. Так, агресивна політика РФ демонструє повне повернення до мотивацій і методів часів холодної війни, а дехто з політиків наголошує, що подібні підходи цілком відповідають політичній культурі ХХІ сторіччя. Немає сумнівів, що в середньостроковій перспективі ми побачимо згубність подібних стратегій для сталого розвитку держави, оскільки геополітика в епоху глобалізації може бути ефективним методом аналізу, та аж ніяк не основним зовнішньо-політичним орієнтиром.

Список використаних джерел

1. Ратцель Ф. Политическая география [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://grachev62.narod.ru/hrest/chapt35.htm>.
2. Челлен Р. Государство как форма жизни; Пер. с швед. и примеч. М. А. Исаева; Предисл. и примеч. М. В. Ильина. – М.: РОССПЭН, 2008. – 319 с.
3. Мэхэн А. Т. Влияние морской силы на историю. 1660–1783 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://militera.lib.ru/science/mahan1/index.html>.
4. Тихонравов Ю. Геополитика [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://society.polbu.ru/tihonravov_geopolitics/ch16_all.html.
5. Кортунов А. Блеск и нищета геополитики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://russiancouncil.ru/inner/?id_4=5057#top-content.
6. Дергачев В. Геополитика: Учебник для вузов [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dergachev.ru/book-geop-2004/>.
7. Бжезинский З. Великая шахматная доска. Господство Америки и его геостратегические императивы. – М.: Междунар. отношения, 1999. – 256 с.
8. Лиддел Гарт Б. Стратегия непрямых действий [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://militera.lib.ru/science/liddel_hart1/index.html.
9. Маккиндер Х. Географическая ось истории // Сетевой портал журнала «Полис» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.polisportal.ru/files/File/puvlication/Starie_publicacii_Polisa/M/1995-4-Makkinder-Geografi4eskaja_os_istorii.pdf.

10. Бжезинский З. Выбор. Глобальное господство или глобальное лидерство; Пер. с англ. – М.: Междунар. отношения, 2004. – 288 с.

11. Современная мировая политика: Прикладной анализ / А. А. Байков, Д. Г. Балувев, Э. Я. Баталов и др.; Отв. ред. А. Д. Богатуров. – М.: Аспект Пресс, 2009. – 588 с.

References

1. **Rattsel F.** *Politicheskaya geografiya* [Political geography], available at: <<http://grachev62.narod.ru/hrest/chapt35.htm>>

2. **Chellen R.** (2008) *Gosudarstvo kak forma zhizni* [The state as a form of life], translation from Swedish and notes M. A. Isayev, preface and notes M. V. Ilna, Moscow: Rossiyskaya politicheskaya entsiklopediya

3. **Mehen A. T.** *Vliyaniye morskoy sily na istoriyu. 1660–1783* [The Influence of Sea Power upon History. 1660–1783], available at: <<http://militera.lib.ru/science/mahan1/index.html>>

4. **Tihonravov Y.** *Geopolitika* [Geopolitics], available at: <http://society.polbu.ru/tihonravov_geopolitics/ch16_all.html>

5. **Kortunov A.** 'Blesk i nischeta geopolitiki' [Kortunov A. Shine and poverty of geopolitics], available at: <http://russiancouncil.ru/inner/?id_4=5057#top-content>

6. **Dergachev V.** *Geopolitika* [Geopolitics], textbook for high schools, available at: <<http://dergachev.ru/book-geop-2004/>>

7. **Bzhezinskiy Z.** (1999) *Velikaya shahmatnaya doska. Gospodstvo Ameriki i ego geostrategicheskie imperativy* [The Grand Chessboard. American Primacy and Its Geostrategic Imperatives], Moscow: Mezhdunarodnyye otnosheniya.

8. **Liddel Gart B.** *Strategiya nepryamyih deystviy* [The strategy of indirect actions], available at: <http://militera.lib.ru/science/liddel_hart1/index.html>

9. **Makkinder H.** 'Geograficheskaya os istorii' [Geographical Pivot of History], available at: <http://www.polisportal.ru/files/File/publication/Starie_publicacii_Polisa/M/1995-4-Makkinder-Geografi4eskaja_os_istorii.pdf>

10. **Bzhezinskiy Z.** (2004) *Vybor. Globalnoe gospodstvo ili globalnoe liderstvo* [Alternative. Global Domination or Global Leadership], translation from English, Moscow: Mezhdunarodnyye otnosheniya.

11. *Sovremennaya mirovaya politika: Prikladnoy analiz* (2009) [Contemporary World Politics: Applied analiz], A. A. Baykov, V. G. Baluev, E. Y. Batalov and other, editor A. D. Bogaturov, Moscow: Aspect Press.

10

Політичні перспективи досягнення *Good Governance* в Україні

Олександр ДЕМ'ЯНЧУК,
доктор політичних наук, доцент,
професор кафедри політології
Національного університету
«Києво-Могилянська академія»

Розглянуто зміст поняття *Good Governance* та застосовано методологію *SWOT*-аналізу для визначення політичних перспектив здійснення політичної й адміністративної реформ в Україні після Революції гідності. Виявлено основні сильні та слабкі сторони нинішньої політичної системи, а також можливості й загрози з боку її зовнішнього оточення, які можуть значною мірою визначити успіхи та невдачі її реформування найближчим часом. Значною перешкодою для реформ є «примусовий» інституційний ізоморфізм, пов'язаний із прагненням політичних інститутів радше вберегти наявні форми й функції, аніж набути нові. Для прогнозування ймовірності досягнення *Good Governance* використано модель «кошика для сміття». Показано, що відкриття «вікна можливостей» за сучасного стану політичної системи малоімовірно й значною мірою залежить від зовнішніх дійових осіб, передусім Європейського Союзу, США та Російської Федерації.

Ключові слова: *Good Governance*, *SWOT*-аналіз, політична система України, політична реформа, адміністративна реформа.